

DOI: 10.34015/2523-4552.2024.4.12
УДК 342

Швець О. М.,
кандидатка юридичних наук,
доцентка, доцентка кафедри правових
природоохоронних дисциплін,
Навчально-науковий інститут права
Національного університету
водного господарства та
природокористування
ORCID: 0000-0001-8806-0646

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН І АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Вихідною тезою пропонованого дослідження є конституційне положення, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави. З відповідного постулату походить перманентна актуальність спеціальної уваги до проблематики екологічної безпеки України, зокрема до актуальних викликів в означеній сфері. Зважаючи на вказане, метою дослідження є узагальнення актуальних викликів екологічній безпеці України та окреслення наукових і практичних підходів щодо ефективного реагування на ці виклики. Сформульована мета задля її реалізації зумовила вирішення таких завдань: 1) окреслено виклики екологічній безпеці України; 2) систематизовано підходи щодо ефективного реагування на відповідні виклики.

У представленій роботі показано, що до основних викликів екологічній безпеці України обґрунтовано віднести катастрофічні наслідки російської агресії і погіршення основних компонентів довкілля. Наголошується, що завдана навколишньому середовищу України шкода є однією з наймасштабніших у грошовому еквіваленті. Автором також аргументується, що особливими викликами для екобезпеки є: 1) порушення вимог водоохоронного законодавства, зокрема забруднення водних об'єктів; 2) промислове забруднення навколишнього середовища (усіх його компонент); 3) застаріла система управління екологічною безпекою; 4) застарілі нормативно-правові акти екологічного права і права екологічної безпеки, що не відповідають викликам і вимогам сьогодення.

Підсумком дослідження є наголос на тому, що ефективне реагування на відповідні виклики потребує сучасних правових механізмів забезпечення ефективної екологічної політики. Зокрема, оновлення потребують Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) і Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (2019 р.), які мають враховувати зміст і особливості актуальних викликів для національної екобезпеки.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічне право, право екологічної безпеки, воєнний стан, євроінтеграція.

Постановка проблеми. «Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України». Цими словами починається преамбула до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року [1]. Таким чином, у нормативному акті, що був ухвалений ще до проголошення незалежності української держави вже наголошувалося на особливому значенні екологічної безпеки. Очевидно, що на таку постановку питання вплинув зміст Декларації про державний суверенітет України, що була ухвалена Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 року [2]. У цьому засадничому для української державності документі окремий розділ – сьомий, був присвячений саме екологічній безпеці і мав відповідну назву. Зокрема, наголошувалося, що Україна дбатиме про екологічну безпеку громадян і самостійно встановлюватиме порядок організації охорони природи та порядок використання природних ресурсів на своїй території.

Зрештою, особливе значення теми екологічної безпеки було підтверджене ухваленою 28 червня 1996 року Конституцією України. Зокрема, ст. 16 Основного закону прямо вказує, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов’язком держави [3]. Водночас, ст. 50 встановлює, що «кожен має право на безпечне для життя і здоров’я довкілля». Крім того, враховуючи нові політичні й

соціально-економічні реалії, законодавець визначив, що «використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі» (ст. 42 Конституції України).

Зважаючи на вказане обґрунтовано стверджувати, що в Україні є усі нормативно-правові підстави для особливої уваги держави щодо екологічної безпеки й реалізації відповідного права громадян. Між тим, наявні науково-дослідні напрацювання доводять, що проблематика екологічної безпеки охоплює надзвичайно широке коло питань: від екологічної безпеки в аграрному секторі та на підприємствах і до забезпечення екологічної безпеки у сфері, наприклад, видобування нафти і газу або при плануванні та забудові міст України. Звісно, тема екологічної безпеки критично загострилася у зв’язку з російською агресією проти України, починаючи з 2014 року. Виходячи з означено, вважаємо обґрунтованим стверджувати про перманентну актуальність спеціальної уваги до проблематики екологічної безпеки України, а також актуальних викликів у сфері реалізації відповідного права громадян на безпечне для життя і здоров’я довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною передумовою проведення пропонованого дослідження є праці, предметом яких виступає феномен екологічної безпеки і різні його аспекти. Зокрема для формування авторської позиції, щодо поняття «екологічна безпека» важливою є класичне визначення українського вченого В. Андрейцева, відповідно до якого метою права

екологічної безпеки є створення умов для (1) реалізації суб'єктивного права громадян на екологічну безпеку та захист його в разі порушення, (2) регулювання відносин щодо здійснення екологічно небезпечної діяльності з метою запобігання погіршенню екологічної обстановки, виникненню небезпеки для природних систем і населення, а також здійснення у разі виникнення екологічної небезпеки системи заходів, спрямованих на ліквідацію небезпечних наслідків, (3) визначення режиму використання екологічно небезпечних територій і об'єктів, (4) встановлення особливого статусу осіб, потерпілих від негативних наслідків природної стихії чи техногенного впливу, (5) досягнення режиму безпечного існування населення і стану довкілля на регіональному, національному і транскордонному рівнях [4, с. 8]. Відповідно до наведеного визначення екологічна безпека може трактуватися як певний стан і режим безпечного існування населення і навколишнього середовища. Вказане положення для нас є базовим у розумінні екологічної безпеки.

Водночас, для нашого дослідження і розуміння змісту поняття «екологічна безпека» важливими є результати напрацювань таких авторів, як-от: С. Москаленко (розглядає екологічну безпеку як компонент національної безпеки, що забезпечує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави від реальних або потенційних загроз, які виникають унаслідок антропогенних або природних факторів [5]); Т. Панталієнко (потрактовує екологічну безпеку як об'єкт права еко-

безпеки, що виступає метою правового регулювання суспільних відносин, у яких наявний підвищений, неприйнятний ризик заподіяння шкоди життю і здоров'ю людини та довкіллю, а також суспільних відносин із запобігання виникненню такого ризику та шкоди з боку сил природи та зміненого людською діяльністю довкілля [6]); О. Гулак (визначив екологічну безпеку як стан та умови навколишнього природного середовища, за яких співіснування природи і людини не шкодить, а сприяє забезпеченню екологічної рівноваги, попереджає виникненню небезпек для здоров'я людей та гарантує захист навколишнього середовища [7]); Ю. Краснова (вказує на те, що в основі генези феномену екологічної безпеки об'єктивні природні, політичні, економічні, соціальні та екологічні умови виникнення і становлення загальнообов'язкових правил, вимог, обмежень та застережень щодо попередження екологічних небезпек природного та техногенного характеру [8]); С. Прудник (обстоює точку зору, що під екологічною безпекою розуміти стан захищеності об'єктів екологічної сфери від різного роду загроз, що здійснюється широким комплексом взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів [9]); В. Сивицький (розглядає екологічну безпеку як специфічний інститут права, генеза якого зумовлена антропогенним впливом сучасно людини на довкілля, що є комплексом юридичних норм і правил, які організовані довкола однієї центральної ідеї – забезпечення екологічних прав людини [10]).

Взявши до уваги позиції згаданих дослідників і інших, які аналізували явище екологічної безпеки, справедливо відзначити, що екологічна безпека є багатогранним феноменом, але у контексті нашого дослідження, передусім, звернемо увагу на такі його аспекти, як-от: 1) статус важливого складника національної безпеки; 2) ідентифікатор стану захищеності життя та здоров'я людини і довкілля від небезпек природного, техногенного й антропогенного походження; 3) пов'язаність з правовими механізмами забезпечення. Вказані аспекти важливі для пропонуваного далі дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнити актуальні виклики екологічній безпеці України та окреслити наукові і практичні підходи щодо ефективного реагування на відповідні виклики. Сформульована мета задля її реалізації потребує вирішення таких завдань: 1) окреслити виклики екологічній безпеці України; 2) систематизувати підходи щодо ефективного реагування на відповідні виклики.

Методологічну основу дослідження становлять сукупність методів і прийомів наукового пізнання, які дозволили реалізувати заявлену мету пропонованої роботи, зокрема: формально-логічний метод залучався для формування авторської позиції, щодо поняття «екологічна безпека»; метод аналізу застосовано у процесі вивчення наукових напрацювань за обраною темою дослідження; порівняльно-правовий метод став доречним у контексті систематизації підходів щодо ефективного реагування на актуальні виклики екологічній безпеці України.

Виклад основного матеріалу.

Окреслюючи актуальні виклики екологічній безпеці України передусім варто звернути увагу на катастрофічні наслідки російської агресії. Невипадково «Українська формула миру», оприлюднена Президентом України під час Саміту лідерів Великої 20 на Балі 15 листопада 2022 року, тобто через дев'ять місяців від початку широкомасштабного російського вторгнення, вже містила пункт «Протидія екоциду», який звертав увагу світової спільноти на необхідність гарантувати Україні екологічну безпеку та притягнути державу-агресора до відповідальності за екозлочини [11]. Показово, що у варіанті «Формули миру», що нині розміщений на сайті Міністерства закордонних справ України, восьмий пункт Формули має назву «Екологічна безпека», що вочевидь має виразніше вказувати закордонним партнерам на екологічний аспект розв'язаної росіянами війни і загрози для безпеки і України, і світу в цілому.

Масштаб негативного впливу російсько-української війни на навколишнє середовище і рівень екологічних небезпек підтверджується і «Планом відновлення України», укладеним Національною радою з відновлення України від наслідків війни на виконання Указу Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022 [12]. У вказаному документі питання екологічної безпеки віднесені до блоку стратегічних імперативів, як і загалом питання національної безпеки. При цьому нагальними пріоритетами для України є масштабне розмінування і забезпечення утилізації військових відходів. Загалом же Планом було

передбачено 17 проєктів у сфері відновлення чистого та безпечного довкілля на загальну суму у 20 млрд доларів.

Між тим, за наявними станом на вересень 2024 року даними завдана українському довкіллю війною шкода сягнула 2,7 трлн грн (або майже 65 млрд доларів). Відповідну суму оприлюднила Міністерка захисту довкілля та природних ресурсів С. Гринчук, за словами якої завдана навколишньому середовищу шкода є однією з наймасштабніших у грошовому еквіваленті, тому що це величезна кількість пошкоджених та знищених сільськогосподарських земель, лісових угідь природоохоронного та промислового статусу, а також забруднених басейнів річок [13]. До того ж, досі 20% природоохоронних територій України окуповані або перебувають у зоні бойових дій. Водночас, викликом для екобезпеки є заміновані українські території. Так лише кількість замінованих лісів оцінюється у 0,5 млн га. Водночас, за даними Світового Банку для розмінування усієї території України знадобиться майже 35 млрд доларів. При цьому, експерти наголошують, що повне розмінування України, зважаючи на міжнародний досвід, може тривати від 5 до 10 років. Зрештою, на підставі опрацювання значного масиву фактичних даних експерти Центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень зробили висновок про подекуди катастрофічний характер спричинених російською збройною агресією руйнувань, погіршення основних компонентів довкілля [14].

Між тим, на тлі викликів екологічній безпеці України внаслідок

війни, не варто забувати і про інші джерела небезпек довкілля, а отже і для життя і здоров'я українців. Зокрема, за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України регулярно фіксуються порушення вимог водоохоронного законодавства, зокрема забруднення водних об'єктів. Лише за півріччя 2024 року за фактом відповідних порушень було нараховано збитків на понад 21 млн гривень, а також подано 105 претензій та позовів на понад 26 млн гривень [13]. Своєю чергою, за даними Комітету охорони водних ресурсів, водного врядування та екомодернізації водної сфери в Асоціації професіоналів довкілля РАЕВ, За останні 20 років кількість осередків забруднення вод зросла більш ніж учетверо. У поверхневих водах щороку вища мінералізація та вміст забруднень, недоочищені скиди провокують усе масштабніші цвітіння, унаслідок аварій, незаконних скидів і російських атак потрапляють нафтопродукти. Основними забруднювачами вод є житлово-комунальне господарство (77% від загального обсягу забруднень) і промисловість (22%). Свій внесок у забруднення роблять і аграрії, як з року в рік використовують більше добрив і пестицидів, що, зрештою, негативно впливає на поверхневі і підземні води [15]. Прикметно, що отримання Україною коштів за програмою європейської підтримки Ukraine Facility, серед іншого, має умовою запобігання забрудненню навколишнього середовища, зокрема водних ресурсів [16].

Ще одним викликом для екологічної безпеки України, навіть на тлі російсько-української війни, є промислове забруднення. Експертні

дані вказують, що Україна за техногенним навантаженням на довкілля у 4-5 разів перевищує аналогічний показник у розвинутих країнах. «Енергомісткість валового національного продукту в Україні вища у 10 разів, а ресурсоемність кінцевого національного продукту у 3 рази перевищує світовий рівень» [17]. Рівень відповідної проблеми також підтверджується тим, що Україна посідає 4 місце в світі за рівнем економічних збитків від забруднення повітря, поступаючись лише Китаю, Болгарії та Угорщині. Зважаючи на означене, очевидне порушення принципів екологічної безпеки і екологічної рівноваги, практична реалізація яких, як наголошувалося на початку нашого дослідження, є обов'язком держави.

Відповідна проблема є особливим викликом і у контексті приєднання України до Європейського Союзу. Справа в тім, що в ЄС діють 36 довідкових документів та 21 висновок, на підставі яких у країнах-членах ЄС визначають обов'язкові вимоги до роботи промислових підприємств для зменшення забруднення [18]. Отже Україні у контексті євроінтеграції доведеться також для зменшення забруднення, а також привести у відповідність до вимог ЄС нормативи гранично допустимих викидів, вимоги до моніторингу, ресурсо- та енергоспоживання, заходи з усунення забруднення тощо. Важливість відповідних кроків очевидно зумовлена тим, що промисловість є забруднювачем і повітря, і води, і ґрунту. Відзначимо, що важливий крок у цьому напрямі вже зроблено, адже у липні 2023 року Верховна рада ухвалила Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль

промислового забруднення», який імплементує положення Директиви 2010/75/ЄС та дозволить запуснути екомодернізацію промисловості в Україні за найкращими доступними технологіями та методами управління [18].

У контексті узагальнення актуальних викликів екологічній безпеці України варто також звернути увагу на наукову позицію, відповідно до якої «інтеграційні плани України роблять актуальними та своєчасними завдання модернізації національної системи природо-техногенної безпеки на основі досвіду та тенденцій ЄС» [19, с. 99]. Актуальність такої модернізації аргументована тим, що передбачені на регіональному рівні заходи забезпечення екологічної безпеки як і стало-го розвитку регіонів практично не враховують динамічні зміни, які відбуваються внаслідок урбанізаційних процесів. Відповідні процеси несуть значні загрози екологічній безпеці, оскільки набули стихійного характеру і часто не враховують параметри гранично допустимого екологічного навантаження, рівні стійкості екосистемних ресурсів та асиміляційної ємності території, що має критичні наслідки для екологічної сталості регіону та безпечних умов існування населення. При цьому ситуація ускладнюється тим, що сучасна система управління екологічною безпекою характеризується жорсткою вертикальною організацією з ієрархічною структурою у поєднанні зі слабкістю горизонтальних зв'язків, відсутністю комунікацій із різними громадами, громадськими організаціями, що ускладнює практичне реагування на загрози екологічній безпеці.

Між тим, український дослідник А. Лелеченко наголошує на тому, що «для поліпшення екологічної безпеки територій необхідна послідовна реалізація цілого комплексу організаційно-технічних, інноваційних та інших екологічних заходів із обов'язковим визначенням соціального оптимуму якості середовища, досягнення якого буде супроводжуватись зростанням екологічних витрат і значним підвищенням вимог суспільства до ощадливого природокористування у контексті сталого розвитку» [20]. Поділяємо вказану точку зору, втім вважаємо, що на практиці організаційно-технічні, інноваційні та інші екологічні заходи мають бути визначені законодавчо як обов'язок господарюючих суб'єктів з одночасним заохоченням до відповідних заходів (зокрема, у податковому законодавстві). З іншого боку, без сумніву відновлення стану довкілля України вимагатиме значних матеріальних, фінансових та людських ресурсів. «Для своєчасного попередження та ефективного протистояння таким негативним явищам особливого значення набувають: по-перше – забезпечення постійного моніторингу за станом навколишнього середовища та його змінами, зумовленими воєнною агресією РФ проти України; по-друге – визначення дієвих заходів, спрямованих на якнайшвидшу ліквідацію небезпечних екологічних наслідків в умовах війни та у післявоєнний період» [14, с. 5].

Отже, обґрунтованою є позиція, що участь України у міжнародній системі екологічної безпеки вимагає змін пріоритетів управлінського впливу і орієнтації на результат з

відповідними правовим забезпеченням. «Інтеграція всіх ланок управління саме на регіональному (або міському) рівні вимагає застосовувати системний підхід як основи реформування системи екологічної безпеки» [19, с. 101]. Очевидно, що модернізація національної системи екологічної безпеки потребує спільних зусиль законодавчої й виконавчої влади у діалозі з науковцями й екологічними активістами. Така співпраця сприятиме формуванню якісної нормативно-правової бази у сфері забезпечення права громадян на екологічну безпеку. Варто наголосити, що відповідно до ст. 92 Конституції України виключно законами визначаються основи екологічної безпеки [3].

Зауважимо, що стан правового забезпечення екологічної безпеки також є підстави розглядати як певний виклик. Зокрема, спеціальні дослідження вказують на те, що правове визначення поняття «екологічна безпека» містить профільний Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), натомість чинні кодекси – земельний, водний, лісовий та про надра, не містять відповідного визначення у прив'язці до системи відношень, які ними регулюються. «Лише Земельний кодекс України (2001 р.) у більш вигірній позиції, адже у ньому належної легітиматії здобув принцип пріоритету вимог екологічної безпеки» [21, с. 119].

Ми також поділяємо точку зору, що нової редакції потребує чинний Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), зокрема у зв'язку з відсутністю у ньому поняття «екологічна шкода у наслідок воєнних

дій», що послаблює позиції України щодо правого забезпечення вимоги компенсацій екологічної шкоди внаслідок російської агресії. Перспективною також є ідея запровадити у національне природоохоронне законодавство поняття «екологічна відповідальність» у його європейському значенні. Зрештою, доречно переглянути зміст Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (2019 р.), який має враховувати обсяги і сукупність тих екологічних проблем, що їх спричинила російська агресія [22].

Принагідно зауважимо, що проведене групою екологічних об'єднань дослідження показує, що більшість програм комплексного відновлення України – наприклад «План відновлення України» (2022 р.) або Програма європейської підтримки Ukraine Facility, не відповідають еколого-правовим критеріям, не враховують всі аспекти екологічності відновлення і не містять чітких індикаторів для моніторингу якості. «Це свідчить про необхідність удосконалення критеріїв врахування довкілєвої складової та важливість популяризації розроблених критеріїв для забезпечення екологічної безпеки і сталого розвитку територіальних громад» [23]. Лише за наявності якісних, еколого орієнтованих програм комплексного відновлення України можливе ефективне забезпечення екологічної безпеки.

Висновки. Перманентна актуальність спеціальної уваги до проблематики екологічної безпеки України спонукала нас до аналізу тих викликів, що нині постали у сфері реалізації права українців на без-

печне для життя і здоров'я довкілля. У контексті нашого аналізу ми передусім виходили з того, що екологічна безпека характеризує стан та умови навколишнього природного середовища безпечні для людини і самого довкілля, а забезпечення такого стану пов'язане з правовими механізмами.

На підставі проведеного дослідження показано, що до основних викликів екологічній безпеці України обґрунтовано віднести катастрофічні наслідки російської агресії і погіршення основних компонентів довкілля. При цьому завдана навколишньому середовищу України шкода є однією з наймасштабніших у грошовому еквіваленті. Водночас, не втрачають актуальності і інші джерела небезпек довкілля. Зокрема, нині особливими викликами для екобезпеки є: 1) порушення вимог водоохоронного законодавства, зокрема забруднення водних об'єктів; 2) промислове забруднення навколишнього середовища (усіх його компонент); 3) застаріла система управління екологічною безпекою; 4) застарілі нормативно-правові акти екологічного права і права екологічної безпеки, що не відповідають викликам і вимогам сьогодення.

Наявний досвід вирішення проблем забезпечення екологічної безпеки – в Україні та за її межами, вказує, що передусім увага держави має бути зосереджена на правових механізмах забезпечення ефективної екологічної політики. При цьому, реальна модернізація національної системи екологічної безпеки потребує спільних зусиль законодавчої й виконавчої влади у діалозі з науковцями й екологічними активіста-

ми. Тема оновлення нормативно-правових актів екологічного права і права екологічної безпеки очевидно потребує подальшого осмислення й

практичного наповнення, чому будуть присвячені наші нові наукові розвідки.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закону України від 25 червня 1991 року № 1264-XII (змінами і доповненнями). Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 03.11.2024).
2. Декларація про державний суверенітет України прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року № 55-XII. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 03.11.2024).
3. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.11.2024).
4. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: навчальний та науково-практичний посібник. Київ: Знання-Прес, 2002. 332 с.
5. Москаленко С. І. Адміністративно-правове забезпечення сфери екологічної безпеки : дис. ... к. ю. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 203 с.
6. Панталієнко Т. П. Теоретичні засади об'єкта права екологічної безпеки : дис. ... к. ю. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 200 с.
7. Гулак О. В. До питання правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в Україні. *International scientific journal*. 2016. № 2. С. 145–148.
8. Краснова Ю. А. Право екологічної безпеки в Україні : дис. ... д-ра ю. наук : 12.00.06. Київ, 2018. 490 с.
9. Прудник С. В. Адміністративно-правові засоби забезпечення екологічної безпеки в Україні : дис. ... к. ю. наук : 12.00.07. Кривий Ріг, 2018. 235 с.
10. Лелеченко А. П. Забезпечення екологічної безпеки великого міста в контексті сталого розвитку. *Інвестиції : практика та досвід*. 2022. № 5–6. С. 38–42.
11. Сивицький В. С. Екологічна безпека як особливий інститут права. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Право»*. 2023. № 8 (14). С. 638–647.
12. Україна завжди була лідером миротворчих зусиль; якщо Росія хоче закінчити цю війну, хай доведе це діями – виступ Президента України на саміті «Групи двадцяти». Офіс Президента України. 15.11.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zavzhdi-bula-liderom-mirotvorchih-zusil-yaksho-rosi-79141> (дата звернення: 05.11.2024).
13. План відновлення України. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Липень 2022 року. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (дата звернення 5.11.2024).
14. Світлана Гринчук, міністр захисту довкілля та природних ресурсів України: Війна з РФ завдала Україні екологічних збитків на понад 2,6 трильйона гривень. Укрінформ. 14.10.2024. URL: <https://skilky-skilky.info/velyka-viyna-zavdana-dovkilliushkoda-siahaie-2-7-trln-hrn/> (дата звернення 05.11.2024).
15. Пріоритети забезпечення екологічної безпеки України в умовах російської воєнної агресії : аналіт. доп. / [С. Іванюта, Л. Якушенко]. Київ : НІСД, 2024. 61 с.

URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analychni-dopovidy/priorytety-zabezpechennya-ekolohichnoyi-bezpeky-ukrayiny-v> (дата звернення: 11.11.2024).

16. Белоусова К. Забруднення вод: як Україні не купувати питну воду в інших країнах. LB.UA, 5.06.2024. URL: https://lb.ua/news/2024/06/05/617010_zabrudnennya_vod_yak_ukraini.html (дата звернення: 11.11.2024).

17. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (19.06.2024). Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44464> (дата звернення: 03.11.2024).

18. Як в Україні впроваджуватимуть європейські вимоги екомодернізації промисловості. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 05.08.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44464> (дата звернення: 03.11.2024).

19. Васютинська К. А., Барбашев С. В. Напрями модернізації системи екологічної безпеки із врахуванням регіональних особливостей. *Екологічна безпека: проблеми і шляхи вирішення: зб. наук. статей XX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 19-20 вересня 2024 р.)*. Харків: УКРНДІЕП, 2024. С. 99–106.

20. Міщук І. В. Екологічна безпека: правовий зміст і легітимація. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 14(28). С. 111–122.

21. Поліщук О. П., Микулець В. Ю. Механізми здійснення державної екологічної політики: правовий контекст і поточний стан. *Наукові перспективи*. 2024. № 12(54). С. 1278–1289.

22. Довкіллієва складова у програмах та планах відновлення: актуальний стан та критерії врахування. МБО «Екологія–Право–Людина», 2024. 24 с. URL: <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/Dovkillyeva-skladova-u-programah-ta-planah-vidnovlennya-aktualnyj-stan-ta-kryteriyi-vrahuvannya.pdf> (дата звернення: 11.11.2024).

Shvets Oksana, Candidate of legal sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Legal Nature Protection Disciplines, National University of Water Management and Environmental Engineering
ORCID: 0000-0001-8806-0646

Ecological security of Ukraine: state and current challenges

The starting point of the proposed research is the constitutional provision that ensuring ecological security and maintaining ecological balance on the territory of Ukraine is the state's duty. The corresponding postulate leads to the permanent relevance of special attention to the problems of ecological security of Ukraine, in particular, to the current challenges in this area. Given the above, the purpose of the study is to generalize the current challenges to the ecological security of Ukraine and to outline scientific and practical approaches to effectively respond to these challenges. The formulated goal for its implementation led to the solution of the following tasks: 1) to outline the challenges to the ecological security of Ukraine; 2) to systematize approaches to effectively respond to the relevant challenges.

The presented work shows that the main challenges to the ecological security of Ukraine include the catastrophic consequences of Russian aggression and the deterioration of the main components of the environment. It is emphasized that the damage caused to the environment of Ukraine is one of the largest in monetary terms. The author also argues that special challenges for environmental safety are: 1) violation of the requirements of water protection legislation, in particular, pollution of water bodies; 2) industrial pollution of the environment (all its components); 3) outdated environmental safety management system; 4) outdated legal acts of environmental law and environmental safety law that do not meet the challenges and requirements of today.

The result of the study is an emphasis on the fact that an effective response to the relevant challenges requires modern legal mechanisms to ensure effective environmental policy. In particular, the Law of Ukraine "On Environmental Protection" (1991) and the Law of Ukraine "On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030" (2019), which must take into account the content and specifics of current challenges to national environmental security, need to be updated.

Keywords: : *environmental security, environmental law, environmental safety law, martial law, European integration.*